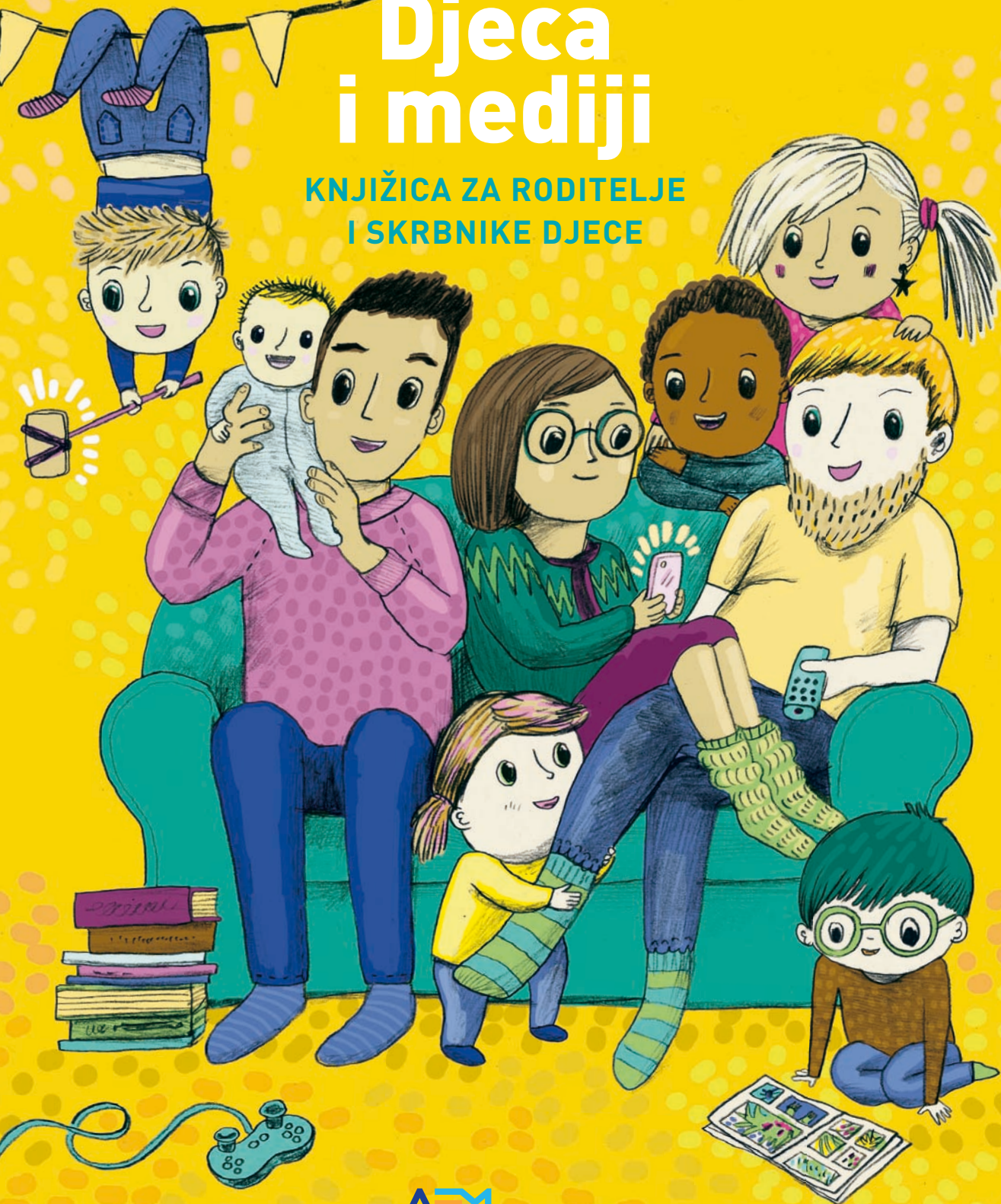

Djeca i mediji

KNJIŽICA ZA RODITELJE
I SKRBNIKE DJECE

Djeca i mediji

KNJIŽICA ZA RODITELJE I SKRBNIKE DJECE

KANSALLINEN AUDIOVISUAALINEN INSTITUUTTI
NATIONELLA AUDIOVISUELLA INSTITUTET
NATIONAL AUDIOVISUAL INSTITUTE

Agencija za elektroničke medije
Agency for Electronic Media

unicef za svako dijete

medijska pismenost.hr

ABECEDA ZA 21. STOLJEĆE

TEKST:

Nacionalni audiovizualni institut Finske,
Odjel za medijsko obrazovanje i audiovizualne
medije (MEKU)

Agencija za elektroničke medije, Hrvatska
Ured UNICEF-a za Hrvatsku

UREDNIKA FINSKOG IZDANJA:

Sanna Spišák

HRVATSKO IZDANJE PRIREDILI SU:

Robert Tomljenović, Marin Ilej, Gorana Banda

LEKTURA: Alisa Kichl

PRIJELOM: Emmi Jormalainen, Zinka Kvakić

ILUSTRACIJE: Emmi Jormalainen

FOTOGRAFIJE:

Vanda Kljajo, Duško Miljanić, UNICEF

KONTAKT:

Agencija za elektroničke medije
Jagićeva ulica 31, 10000, Zagreb, Hrvatska

Više informacija i publikacija o medijskoj
pismenosti: www.medijskapismenost.hr

Publikacija je prevedena i prilagođena prema
izvornoj publikaciji „Children and media“, u
izdanju Nacionalnog audiovizualnog instituta
(KAVI), Finska, 3/2016.

Travanj, 2018.

Zahvaljujemo Odjelu za medijsko obrazovanje
i audiovizualne medije Nacionalnog
audiovizualnog instituta Finske na ustupanju
prava na korištenje publikacije u svrhu
promicanja medijske pismenosti.

Hrvatsko izdanje publikacije nastalo je u
sklopu suradnje Agencije za elektroničke
medije i Ureda UNICEF-a za Hrvatsku.

UNICEF zahvaljuje svim građanima koji su
svojim redovnim donacijama podržali nastanak
i tisak ove publikacije.

Sadržaj

Obitelj u promjenjivom svijetu medija	4
Prvi koraci s medijima	6
Dobne oznake pomažu kod odabira primjerenog i sigurnog sadržaja	8
Pitam se je li ovo dobro za moje dijete	11
Mediji, učenje i slobodne aktivnosti	12
Uključi se i budi društveno aktivan	14
Kako si proveo/provela dan?	15
Društveni mediji povezuju ljude	18
Važnost razvijanja kritičke medijske pismenosti	20
Privatnost i informacijska sigurnost	22

Obitelj u promjenjivom svijetu medija

Danas većinu informacija saznajemo preko medija, a s pomoću njih i učimo, održavamo kontakte s drugim ljudima i zabavljamo se. Živimo u medijskoj kulturi u kojoj se informacije brzo šire, a novi fenomeni nastaju i nestaju svake minute. Mediji imaju važnu ulogu i u životu djece.

Medijska kultura stalno se mijenja i razvija, ali odgoj i obrazovanje djece ne mijenjaju se istom brzinom. U obiteljima s djecom odrasli ne moraju biti stručnjaci za sve medijske fenomene koji su djeci zanimljivi. Kada je o medijskom odgoju djece riječ, on prvenstveno zahtijeva prisutnost, zanimanje za život djeteta te spremnost i sposobnost za razgovor o pitanjima vezanim uz medije.

U proteklih dvadesetak godina na promjene u svijetu osobito je utjecao internet. Društveni mediji, elektronička pošta, videoigre, mobilne

aplikacije za slanje poruka i komuniciranje te pametni telefoni uvelike su promijenili način na koji međusobno razmjenjujemo poruke, informiramo se, pa čak i ophodimo jedni prema drugima u slobodno vrijeme ili na poslu. Uz internet se svijet „smanjio” – vijesti, medijski sadržaji, inovacije i mobilne aplikacije postaju diljem svijeta dostupne gotovo odmah. Mnoga pitanja vezana uz korištenje interneta važne su teme kojima se bavi ova knjižica.

Knjižica „Djeca i mediji” pruža pogled u medije kao sastavni dio obiteljskog života te propituje medijske sadržaje koje djeca prate i njihovo značenje u svakodnevnom životu. Pojedina poglavlja sadrže korisne savjete o

tome kako u svojoj obitelji možete razgovarati o medijima i tražiti najbolje načine da vaša obitelj sigurno uživa u medijima. Tu su i poveznice na kojima možete pronaći dodatne informacije.

Što su mediji?

Riječ medij potječe iz latinskog jezika (lat. medium znači sredina, polovina) i označava sredstvo za prijenos poruka, vijesti, obavijesti i sl., obično širokomu krugu ljudi (prema Leksikonu radija i televizije).

Kada govorimo o medijima, odgoj djece prvenstveno zahtijeva prisutnost, zanimanje za život djeteta te spremnost i sposobnost za razgovor o medijima i medijskim sadržajima.

Ne samo telefon, već i fotoaparati, videokamera, računalo, uređaj za igranje, zabavu ili obavljanje posla te za slušanje glazbe i gledanje videa.

U ovoj knjižici pod pojmom mediji podrazumijevamo tradicionalne masovne medije, kao što su novine i časopisi, televizija i radio, te novije medije poput interneta, društvenih mreža i platformi za razmjenu videozapisa. Uz navedeno, kada u knjižici govorimo o medijima, mislimo i na uređaje s pomoću kojih primamo ili stvaramo različite medijske sadržaje – na računala, prijenosna računala, pametne telefone, tablete, glazbene uređaje, fotoaparate, igraće konzole.

Sve poruke koje se proizvode, koriste i prenose s pomoću medijskih i komunikacijskih platformi nazivamo **medijskim sadržajem**. Primjeri medijskog sadržaja uključuju SMS poruke, filmove, fotografije, televizijske i radijske programe, videoigre, poruke na forumima za rasprave, vijesti, blogove, videomaterijale i e-knjige.

Osim navedenog, pojam „mediji” može se koristiti i općenito za medijsku industriju, odnosno može označavati novinske redakcije ili izdavače.

Danas se različiti medijski oblici i sadržaji miješaju i stapaju. Primjerice internetska verzija novina, uz pisani i uređeni tekst, može sadržavati i slike, video i audio materijale te komentare čitatelja. Stoga je vrlo važno znati kako tražiti, čitati i vrednovati informacije i poruke u mnogobrojnim različitim formatima. Pametni telefon možda je najbolji primjer približavanja različitih medijskih formata i sadržaja. Osim kao telefon, taj se uređaj može koristiti kao računalo, fotoaparati ili videokamera, za igranje ili za slušanje glazbe, dakle kao uređaj za primanje, gledanje i razmjenu medijskih sadržaja, ali i za njihovo stvaranje.

Prvi koraci s medijima

U Hrvatskoj se djeca rađaju okružena medijima. Medijske i komunikacijske platforme i medijski sadržaji koji se koriste kod kuće dio su djetetova okruženja od samog početka, jer dijete sudjeluje u svakodnevnom životu obitelji.

U prvim godinama života mediji nisu potrebni za razvoj djeteta. Međutim, djeca obično vole dječje televizijske programe, videoigre i druge medijske sadržaje. Stoga odrasli u obitelji imaju odgovornost da odrede kakvo je korištenje medija primjereno za najmlađe članove obitelji, jer na taj način, ali i svojim primjerom, oblikuju dječje navike korištenja medija.

Odrasli pokazuju put

Djeca odrastaju u interakciji s drugim ljudima. Kada je riječ o poticanju razvoja govora ili razumijevanja svojih osjećaja, mediji ne mogu zamijeniti izravnu interakciju s roditeljima ili skrbnicima. Mediji stoga nikada ne bi smjeli biti sredstvo za nagrađivanje ili kažnjavanje djeteta. Također, djecu se ne bi smjelo na dulja razdoblja ostavljati same s medijima. Djeca prvenstveno žele koristiti medije zajedno s drugim članovima svojih obitelji.

Što je dijete mlađe, to bi njegova medijska iskustva trebala biti kraća, njima smislenija i smirenija. Bebe i malu djecu naročito treba zaštititi od neprestane izloženosti medijima, kao i od medijskih iskustava koja bi mogla biti preintenzivna za njihovu dob.

Kako djeca rastu, tako se razvija i njihova sposobnost da prate priču. Bujna mašta povećava privlačnost bajki i pustolovnih priča. Sposobnost razlikovanja činjenica od fikcije, odnosno stvarnosti od izmišljenog sadržaja, poboljšava se kako se djeca približavaju polasku u školu. U toj dobi djeca također trebaju provoditi puno vremena sa svojim obiteljima u mirnim okruženjima, ali treba im i dovoljno sna, vježbanja, kretanja i igre.

Kada se poistovjećuju s različitim likovima i pričama u medijima, djeca mogu doživjeti različite osjećaje, uloge i događaje te razmišljati o dobru i zlu.

Mediji su dio svakodnevice današnje djece

Odrasli trebaju imati na umu da mediji danas imaju važnu ulogu u životu djece. Kada se poistovjećuju s različitim likovima i pričama u medijima, djeca mogu doživjeti različite osjećaje, uloge i događaje, razmišljati o dobru i zlu. Omiljeni medijski sadržaji važne su teme u igri i razgovoru s drugom djecom. Mediji potiču djecu da crtaju, pjevaju i izražavaju se na druge načine. U tom smislu, priče i likovi u medijima nisu „samo bajke”, već imaju značajnu ulogu u životima djece.

PRIJEDLOZI ZA RAZGOVOR U OBITELJI

- U kojim situacijama koristite medije? S kime mlađa djeca u vašoj obitelji koriste medije?
- Uspostavljene rutine i jasna pravila pružaju djetetu osjećaj sigurnosti, a zahvaljujući njima često se mogu izbjeći i nepotrebne svađe u obitelji. Postoje li u vašoj obitelji jasna pravila o tome kada se i koliko mediji i raznovrsni uređaji (npr. tableti, igraće konzole, pametni telefoni...) smiju koristiti, a kada ne?
- Kako se vaša obitelj brine o tome da su medijski sadržaji kojima su izložena djeca u vašem domu primjereni i najmlađim članovima?

Dobne oznake pomažu kod odabira primjerenog i sigurnog sadržaja

Istraživanja o utjecaju medija na odrastanje djece govore nam da mediji mogu imati pozitivan i negativan utjecaj na njihov razvoj. Kako bi zaštitila djecu od mogućih negativnih posljedica sadržaja u televizijskom programu, Agencija za elektroničke medije donijela je Pravilnik o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima¹. Tog se pravilnika u Hrvatskoj trebaju pridržavati televizije, radija, internetski portali i medijske usluge na zahtjev (npr. videoteka), a njegova primjena uključuje i dobne oznake koje pomažu roditeljima i skrbnicima da biraju primjeren sadržaj za djecu.

U neprimjerene sadržaje za djecu, tj. sadržaje koji djeci mogu naštetiti, ubrajamo prizore grubog tjelesnog i/ili verbalnog nasilja, zastrašujućih scena stradanja i ranjavanja, seksa i seksualnog iskorištavanja, prostog rječnika i prizora, zlorabe duhana, alkohola, opijata, kockanja i klađenja te druge slične prizore.

Takvi se sadržaji mogu prikazivati samo u određeno vrijeme ili pod određenim uvjetima (tehnička zaštita poput korištenja PIN-ova ili kodova) te moraju biti označeni dobnom oznakom.

Televizijske dobne oznake utemeljene su na Pravilniku o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima s namjerom zaštite djece od neprimjerenih i moguće štetnih sadržaja.

Televizijske dobne oznake

Televizije moraju vizualnim grafičkim simbolima 12, 15 ili 18 u gornjem kutu ekrana označiti programe potencijalno štetne za djecu.

12

Oznaka 12 znači da sadržaji nisu primjereni za mlađe od 12 godina i moraju biti označeni grafičkom oznakom s brojem 12 zelene boje u prozirnom krugu. Prije takvih programa slijedi i zvučno upozorenje: „Program koji slijedi nije primjeren za osobe mlađe od 12 godina.”

15

Oznaka 15 znači da sadržaji nisu primjereni za mlađe od 15 godina i ne smiju se prikazivati od 7 do 20 sati, te moraju biti označeni grafičkom oznakom s brojem 15 narančaste boje u prozirnom krugu.

¹ Pravilnik o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima, http://www.e-mediji.hr/repository_fles/fle/567/

18

Oznaka 18 podrazumijeva programe koji su namijenjeni za gledatelje starije od 18 godina, koji se ne smiju prikazivati od 7 sati do 23 sata te moraju biti označeni grafičkom oznakom s brojem 18 crvene boje u prozirnom krugu.

Medijske usluge videa na zahtjev (npr. videoteke) također moraju osigurati dobnu oznaku i klasifikacijski označiti ponudu u svom katalogu. Djeca različite dobi različito doživljavaju i razumiju isti medijski sadržaj. Primjerice, mlađa će djeca doživljavati izmišljeni lik na televiziji kao stvarnu osobu, dok će starija djeca umjeti razlikovati izmišljeni lik od stvarnog. Osim dobi, u obzir treba uzeti i druga obilježja, poput spola, temperamenta djeteta i njegovih sklonosti, te u odnosu na to procjenjivati koji su medijski sadržaj i u kojoj količini najbolji za dijete.

Dobne kategorije mogu biti dobar vodič kod odabira primjerenog i sigurnog sadržaja za djecu. Program s oznakom 12 eventualno mogu gledati i nešto mlađa djeca, ali obvezatno u društvu roditelja ili skrbnika, dok se preporučuje izričito poštovanje dobnih kategorija 15 i 18.

Dobne oznake za videoigre

Roditelji često u znatnoj mjeri pozornost posvećuju odabiru filmova i televizijskog programa, ali pritom zanemaruju dobnu primjerenost videoigara i vrijeme koje dijete provede igrajući videoigre.

U Hrvatskoj nisu regulirane klasifikacijske dobne oznake za videoigre. Stoga preporučujemo korištenje europskog klasifikacijskog dobnog sustava PEGI². Obvezatno obratite pozornost na pakiranja

² <http://www.pegi.info/en/index/>

videoigara i dobne oznake 3, 7, 12, 16 ili 18 koje na njima označavaju kojoj je dobnoj skupini namijenjena pojedina videoigra. Uz dobne oznake nalazi se i grafički znak koji pokazuje ima li u igri nasilnih sadržaja, prikaza seksa, korištenja droge, zastrašivanja, diskriminacije, vulgarnosti ili kockanja i klađenja te radi li se o internetskoj igri. Posebice obratite pozornost na internetske igre i njihovu primjerenost te upozorite djecu na to da ne ostavljaju svoje osobne podatke ili da samostalno ne kupuju određene proizvode.

Što bolje poznajete medijske sadržaje i usluge koje dijete koristi, to bolje možete procijeniti jesu li oni prikladni za vaše dijete.

A što je s internetom i pametnim telefonima?

Dobne kategorije za internetske sadržaje nisu postavljene na isti način kao za filmove, televizijski program i videoigre, dok za aplikacije za pametne telefone uopće ne postoje. Za internetske sadržaje u Hrvatskoj propisano je samo označavanje dobne kategorije 18. Osim toga, strani televizijski programi nisu podložni hrvatskim propisima i mogu imati „blaže” dobne oznake, dok platforme za razmjenu video sadržaja (npr. YouTube) uopće ne podliježu obvezatnom dobnom označavanju, a vrlo su popularne kod djece i mladih. Stoga je važno što bolje znati koje medijske sadržaje i usluge koristi vaše dijete da biste mogli što kvalitetnije procijeniti jesu li oni za njega prikladni.

PRIJEDLOZI ZA RAZGOVOR U OBITELJI

- Jeste li primijetili i koristite li dobne oznake za filmove, televizijski program i videoigre?
- Jeste li znali da dobna oznaka ne ukazuje na dob kada djeca mogu gledati neki sadržaj ili igrati igru, već upućuju na to da sadržaj može biti štetan za djecu određene dobne skupine?
- Koristite li tehničke alate za zaštitu, odnosno roditeljsku zaštitu, pinove i kodove?

Saznajte više o odabiru primjerenog medijskog sadržaja za svoje dijete:

www.medijskapismenost.hr/preporuke-za-zastitu-djece-i-sigurno-koristenje-elektronickih-medija

Saznajte više o dobnim klasifikacijskim oznakama u Pravilniku o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima:

http://www.e-mediji.hr/repository_files/file/567/

Pitam se je li ovo dobro za moje dijete

Djeca se imaju pravo izražavati i dobivati informacije iz različitih izvora. Ne moraju se ograničavati i koristiti samo medije namijenjene djeci. No s obzirom na to da je većina medijskih sadržaja namijenjena mladima i odraslima, njihova primjerenost djeci ponekad može biti upitna.

Naša obiteljska pravila

Obitelji imaju različite stavove o tome što je primjereno za djecu. Razgovarajte o dobrim načinima korištenja medija te o sadržajima i videoigrama primjerenima za djecu i onima koji to nisu.

Kroz medije se djeca, između ostaloga, mogu susresti s govorom mržnje, lažnim vijestima, seksualnim prizorima, nasilnim ili zastrašujućim scenama. Djeca u medijima također mogu čuti i naučiti proste ili dvosmislene izraze koje ne mogu u potpunosti razumjeti.

Velik dio medijskih sadržaja nije klasificiran prema dobnim kategorijama, pa roditelji odlučuju hoće li dopustiti djeci da ih gledaju ili ne. Obitelji imaju različite stavove o tome što je primjereno za djecu. No, važno je razgovarati o dobrim načinima

korištenja medija te o sadržajima i videoigrama primjerenima za djecu i onima koje to nisu. Iznimno su važni dijelovi odgoja i izbjegavanje nepoželjnih i neprimjerenih šala koje djeca mogu vidjeti u medijima

te razgovor o problematičnim medijskim sadržajima.

PRIJEDLOZI ZA RAZGOVOR U OBITELJI

- Što napraviti kad vidiš nešto neugodno, zastrašujuće ili uznemirujuće?
  - > Ugasi uređaj na kojem si vidio/vidjela stvari koje su te uznemirile i uplašile.
  - > Ispričaj to nekoj odrasloj osobi. Razgovarajmo o tome i razmislimo što bismo trebali učiniti u vezi s tim iskustvom.
- Kome bi preporučio/preporučila svoju omiljenu emisiju ili internetsku stranicu? Zašto?

Mediji, učenje i slobodne aktivnosti

Mediji se na razne načine mogu koristiti kao pomoć u učenju i slobodnim aktivnostima. Uz školu i obrazovanje u ranom djetinjstvu, i putem medija možemo učiti u slobodno vrijeme. Naučite zajedno kako koristiti medije – primjerice za traženje informacija. Uz pomoć medija možete pronaći praktične savjete i obrazovne materijale povezane sa zanimljivim temama, informacije o idolima svoje djece, pripremiti se za putovanja ili pak provjeriti rasporede predstava, koncerata i sportskih događanja. Mnoga djeca kroz različite medije prate teme koje ih zanimaju.

Mediji podržavaju slobodne aktivnosti

Mediji sami po sebi mogu biti slobodna aktivnost jer nam omogućuju da uživamo u igri, čitanju, slušanju glazbe, gledanju ili snimanju filmova. Osim toga, internet je sjajno mjesto za upoznavanje drugih koji dijele naše interese.

Djeca iz zabave mogu stvarati različite medijske sadržaje. Videokamere i programi za montažu još su donedavno bili teško dostupni i skupi, ali danas velik broj djece ima pametne telefone s mogućnostima snimanja slike i zvuka. Ti uređaji obično su toliko jednostavni za korištenje da često i najmlađi članovi obitelji već znaju kako snimiti stvari koje ih zanimaju.

Mediji se na razne načine mogu koristiti kao pomoć u učenju i slobodnim aktivnostima.

PRIJEDLOZI ZA RAZGOVOR U OBITELJI

- Zna li vaše dijete kako tražiti informacije na internetu? Zajedno proučite kako koristiti pretraživače.
- Voli li vaša obitelj gledati filmove i serije, igrati videoigre, snimati i objavljivati fotografije i videoklipove, pišu li vaša djeca blogove, vode li vlogove ili prate youtubere?
- Što neku slobodnu aktivnost čini zanimljivom? Postoji li nešto više što bi vaše dijete željelo naučiti o svojoj slobodnoj aktivnosti? Što bi ostatak obitelji o njoj mogao naučiti od vašeg djeteta?
- Gdje biste mogli upoznati druge osobe koje dijele slične interese? Postoje li internetski forumi ili pravi klubovi u kojima se okupljaju ljudi koji se bave istom slobodnom aktivnošću?
- Želi li se vaše dijete baviti filmskim stvaralaštvom ili videostvaralaštvom, potaknite ga na učlanjivanje u filmsku družinu ili videodružinu u školi ili u vašem mjestu. O filmskim družinama pogledajte više na stranici Hrvatskog filmskog saveza www.hfs.hr.

Uključi se i budi društveno aktivan

Mediji nude pregršt mogućnosti za uključivanje i društveni angažman. Biti aktivan građanin nije nešto što je rezervirano samo za odrasle: djeca i mladi također su članovi društva koji se mogu udruživati i zalagati za promjene koje su im bitne.

Djeca putem medija dobivaju informacije o svijetu i svom okruženju, a mogu iznositi i zapažanja o svom svakodnevnom životu i događajima oko sebe. Kroz medije djeca mogu izraziti svoje potrebe, ideje, misli i komunicirati s drugima.

Odrasli trebaju usmjeravati djecu da medije koriste na način koji podupire uključivanje, sudjelovanje i mogućnosti ostvarivanja promjena te razvijanje kritičkog mišljenja.

Odrasli podržavaju uključivanje djece

S pomoću medija se djeca i mladi mogu izraziti u društvu mnogo lakše nego ranije. Odrasli trebaju omogućiti djeci da se u medijima bave zabavnim i zanimljivim stvarima te ih usmjeravati da medije koriste na način koji podupire uključivanje i uvažavanje različitosti, sudjelovanje i mogućnosti ostvarivanja promjena.

Temelji uključivanja i sudjelovanja te želje za ostvarivanjem utjecaja u društvu grade se na samopoštovanju i spoznaji da je naše mišljenje važno. Stoga pokazujte zanimanje za ideje svoga djeteta, tražite njegovo mišljenje i potičite ga da istražuje i razvija kritičko razmišljanje.

Kako si proveo/provela dan?

Kao i za druge vještine u životu, djeci su i za sigurno korištenje medija potrebni vodstvo, savjeti i podrška. Kad vaše dijete dobije svoj prvi mo-

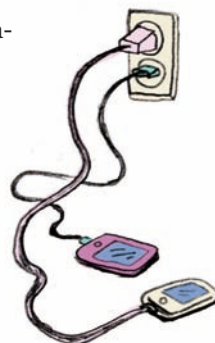
bitel ili samostalno počne koristiti druge medije, vrijeme je da s njim prođete kroz osnovna pravila ponašanja vezana uz korištenje medija i komunikaciju.

Ravnoteža između korištenja medija i ostalih aktivnosti jednako je važna i za djecu i za odrasle.

Odrasli su primjer u korištenju medija

Ako odrasli poštuju druge korisnike medija i pridržavaju se zakona i pravila pri korištenju određenih internetskih stranica, djeca dobivaju dobar primjer za vlastito korištenje medija.

Davanje primjera, kada je riječ o razumnom korištenju medija, također je vrlo važno. Djeci je potrebno mnogo pažnje njihove obitelji. Ako odrasli neprestano koriste medije, ignorirajući pritom djecu, ona mogu postati nesretna. Vrijeme i mjesto na kojem koristimo medije dio su današnjeg bontona i odgoja djece. Ravnoteža između korištenja medija i ostalih aktivnosti jednako je važna i za djecu i za odrasle.

PRIJEDLOZI ZA RAZGOVOR U OBITELJI

KAKO SE PONAŠATI?

Nesporazumi se rjeđe pojavljuju u izravnoj komunikaciji nego kad šaljemo pisane poruke, u kojima se ne vide izrazi lica i geste. Ako povrijediš nekoga, ispričaj se. Ako se loše osjećaš zbog neke poruke koju ti je poslao netko od tvojih prijatelja, reci im to i/ili se povjeri odrasloj osobi kojoj vjeruješ.

Nisu svima iste stvari smiješne. Nemoj dijeliti ili drugima slati poveznice na neugodne ili zastrašujuće sadržaje ili slike ako nisi siguran kako će reagirati. Slike koje su zabranjene za djecu ne smiješ uopće dijeliti. Nikada nikoga nemoj dodati u internetski forum ili pričaonicu (chat grupu) bez njegova dopuštenja.

Zaporke (*passwordi*) su povjerljive. Nemoj drugima otkrivati PIN svog mobitela ili zaporku za internetske usluge niti tražiti od drugih da ti otkriju svoje zaporku.

Noću je najbolje ugasiti zvukove na telefonu. Nemoj svojim porukama smetati prijatelje dok spavaju. Ako te telefon ili neki drugi uređaj i po noći previše privlači, ostavi ga izvan spavaće sobe.

Postoji vrijeme i mjesto za korištenje medija. Kad bismo trebali koristiti medije, a kad ne? U kojim prilikama treba ugasiti uređaje ili barem ugasiti zvukove?

Ako te netko zlostavlja, šalje seksualne ili druge neprimjerene poruke ili se problematično ponaša prema tebi na internetu ili preko telefona, uvijek to trebaš reći roditeljima ili nekoj odrasloj osobi u koju imaš povjerenja. Na većini servisa neželjene poruke mogu se blokirati. Osim toga, mnogi servisi imaju moderatora kojem se mogu prijaviti nasilnici.

Nikada ne smiješ biti nasilan prema drugima. Snimanje drugih bez dozvole, dijeljenje povrjeđujućih i uvredljivih priča o drugima ili namjerno izostavljanje učenika iz svog razreda iz neke pričaonice (chat grupe) mogu biti oblici vršnjačkog nasilja.

Ako se netko koga si upoznao na internetu želi s tobom naći uživo, uvijek to trebaš reći roditelju ili skrbniku. Tako zajedno možete procijeniti je li takav susret dobra ideja. Odrasla osoba trebala bi ići s tobom na takav susret, barem prvi put.

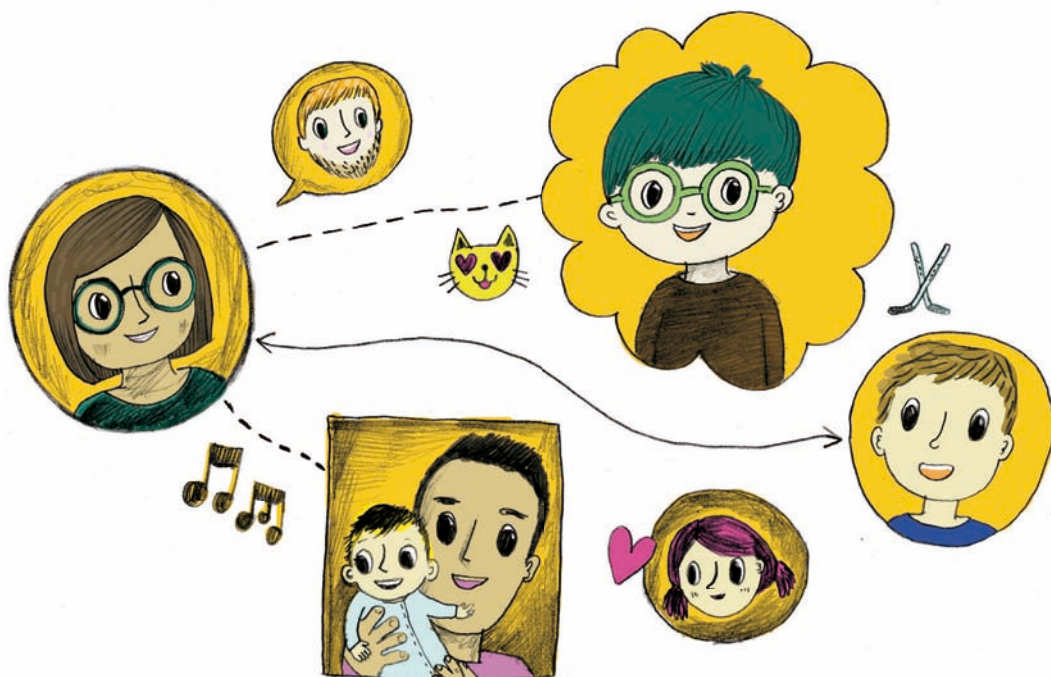

Društveni mediji povezuju ljude

Danas gotovo sva djeca školske dobi koriste različite društvene mreže i mobilne aplikacije. Društvene mreže nalaze se na internetu, što znači da ih se može koristiti na različitim uređajima – računalima, laptopima, tabletima i pametnim telefonima. Na društvenim medijima mogu se dijeliti poruke, slike, zvučni zapisi ili videozapisi. Naročito su popularne aplikacije koje omogućuju slanje poruka osobama koje već poznajete i videoplatforme koje omogućuju dijeljenje i gledanje videoklipova na internetu i njihovo komentiranje.

Odrasli ne moraju koristiti sve društvene mreže koje zanimaju njihovu djecu, ali važno je da znaju koje aplikacije ili servise njihova djeca koriste.

Ne morate koristiti sve društvene mreže koje zanimaju vašu djecu, ali važno je da znate koje aplikacije ili društvene mreže vaša djeca koriste. Tako ih možete naučiti kako se ponašati na tim mrežama i pritom ih poučiti o drugim osobama koji također koriste mreže. Neke društvene mreže uglavnom služe za komunikaciju s prijateljima, no na drugima su poruke javne i svatko ih može vidjeti. Nove metode komunikacije zahtijevaju nove vještine i u ljudskim odnosima i u korištenju raznovrsnih uređaja i aplikacija. Važno je da djeca budu svjesna kome su upućene njihove poruke – i koliko je širok i brojan krug onih koji te poruke vide.

PRIJEDLOZI ZA RAZGOVOR U OBITELJI

- Koje sve društvene mreže poznaješ? Za što se koriste i po čemu se međusobno razlikuju?
- Što treba napraviti kad želiš koristiti novu internetsku uslugu ili mobilnu aplikaciju?
- Koga prihvatiti kao prijatelja?
- Kakve sadržaje možeš ili trebaš dijeliti na društvenim mrežama?
- Kakve sadržaje ne treba dijeliti? Kakve sadržaje je zabranjeno dijeliti?

Važnost razvijanja kritičke medijske pismenosti

Kritička medijska pismenost ne označava pristup koji se protivi medijima, već pristup koji uključuje radoznalost, istraživanje i propitivanje medija. Djeca takav pristup mogu početi vježbati vrlo rano, tako da s drugima istražuju i analiziraju medijske sadržaje, razmišljaju o točnosti medijskih informacija i pouzdanosti njihova izvora.

To su važna pitanja koja treba razmotriti čitava obitelj, jer mediji donose mnoštvo informacija, među kojima ima i netočnih, pristranih ili lažnih. Što bolje razumijemo medije, to ih bolje i kvalitetnije možemo koristiti.

Medijska komunikacija kojoj je najvažniji cilj zarada i oglašavanje važna je tema za kritičku procjenu. Oglašavanje je danas sve više usmjereno na djecu, a djeca sudjeluju u donošenju obiteljskih odluka o kupnji. Oglasi su primamljivi, a djeca su vrlo podložna oglašivačkim porukama i tek počinju shvaćati

Kritička medijska pismenost ne označava negativan pristup medijima, već kritički odnos prema medijima.

vrijednost novca. Posebice štetno može biti prikriveno oglašavanje, koje nerijetko koriste, u dječjem svijetu sve popularniji, youtuberi ili poznate osobe na društvenim mrežama.

Mnoge digitalne igre uključuju mogućnost kupovanja stvari s pomoću kojih je moguće lakše i uspješnije igrati. Važno je da u obitelji razgovarate o oglašavanju i novcu.

PRIJEDLOZI ZA RAZGOVOR U OBITELJI

Činjenica ili plod mašte? Kad koristite medije, trebate razmišljati što je u tom sadržaju istina, a što nije. Djeca, primjerice, mogu lakše shvatiti da animirani programi nisu stvarni, ali im je to teže razumjeti ako program izgleda kao „stvaran život“.

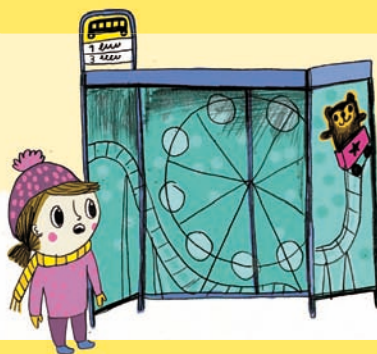
Što mediji žele reći? Budući da mediji uvijek prenose neki sadržaj, važno je imati na umu da je on rezultat namjere i odluka autora ili vlasnika medija. Njihova namjera može biti da prenesu informacije, pokažu umjetnički talent, nasmiju ljude ili da potaknu na kupnju nekog proizvoda ili usluge. Djecu možete naučiti da prepoznaju različite medijske forme i žanrove – npr. reality, igrani ili informativni program, ili da uoče prikriveno oglašavanje poznatih osoba ili blogera na društvenim mrežama.

Zajedno gledajte fotografije u novinama ili druge slike. Što te slike prikazuju? Što se možda ne vidi na slici? Što taj prizor pokazuje? Što je možda izostavljeno iz kadra? Jesu li fotografije uvijek vjerodostojne? Jesu li neke slike očito uređivane i mijenjane?

JESTE LI ZNALI?

Je li vaše dijete nehotice nešto kupilo na internetu? Je li oglašavanje usmjereno na djecu neprimjereno?

Pročitajte više na portalu o medijskoj pismenosti www.medijskapismenost.hr/ oglašavanje.

Može li se ovome vjerovati? Kričička procjena izvora, odnosno procjena pouzdanosti informacija može se vježbati kroz postavljanje sljedećih pitanja: Je li to činjenica ili nečije mišljenje? Gdje je objavljena ta informacija i može li se pronaći i u drugim izvorima? Je li informacija ažurna ili postoje novije informacije?

Prepoznaje li vaše dijete oglas kad ga vidi na ulici, internetskim stranicama, mobilnim aplikacijama, u novinama, na televiziji ili čuje na radiju?

Svrha je oglasa da neki proizvod prikaže privlačnim. U čemu je razlika između želje za nečim i potrebe za nečim? Je li moguće dobiti sve što želimo?

Zna li vaše dijete da se na nekim internetskim stranicama, u igrama ili uslugama za plaćanje koristi pravi novac? Kakva pravila postoje u vašoj obitelji o korištenju novca na internetu ili u digitalnim igrama?

Privatnost i informacijska sigurnost

Internetske stranice prikupljaju podatke o svojim korisnicima, primjerice s njihovih profila na društvenim mrežama. Korisnici i sami otkrivaju dosta informacija kad sudjeluju u različitim testovima ili natjecanjima. Te informacije koriste se za bolje ciljano oglašavanje ili poboljšanje korisničkih iskustava.

Vodite brigu o svojim podacima

Rizik zloporabe povećava se ako objavljujete osobne podatke na društvenim mrežama ili ih čuvate u različitim internetskim bazama podataka. Krađa identiteta kao poseban oblik prevare posljednjih je godina sve češća. Kradljivci identiteta lažno se predstavljaju na društvenim mrežama ili u internetskim trgovinama.

Vrlo je važno da čuvate i štitite svoje osobne podatke. Zajedno s djetetom upoznajte se s postavkama privatnosti na internetskim stranicama i provjerite koje osobne podatke dopuštate tim servisima da objave ili koriste.

Ne dijelite nepotrebno osobne podatke i zajedno s djetetom upoznajte se s postavkama privatnosti na internetu i društvenim mrežama.

PRIJEDLOZI ZA RAZGOVOR U OBITELJI

- Ako vaše dijete ima profil na društvenim mrežama ili nekim internetskim stranicama: Koje su informacije javno dostupne? Koje su vidljive osobama koje dijete prihvati za prijatelje? Javno dostupne informacije svedite na najmanju moguću mjeru.
- Koje podatke od svojih korisnika prikupljaju različite aplikacije i medijski servisi? Je li to moguće izmijeniti kroz promjenu postavki?
- Jeste li podatke o kreditnoj ili debitnoj kartici člana obitelji povezali s uređajem ili korisničkim profilom koji koristi vaše dijete? Ako jeste, provjerite postavke na uređaju ili profilu i osigurajte da dijete ne može ništa kupiti bez PIN-a.

POMOĆ I DODATNE INFORMACIJE

Portal o medijskoj pismenosti:
www.medijskapismenost.hr

Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje
elektroničkih medija:

www.medijskapismenost.hr/preporuke-za-zastitu-djece-i-sigurno-koristenje-elektronickih-medija

Kako komunicirati s djecom: Načela i prakse
za podršku, nadahnuće, poticaj, obrazovanje i
iscjeljenje: **www.unicef.hr/publikacije**

Prekini lanac, letak za djecu s informacijama o
sprječavanju elektroničkog nasilja:
www.unicef.hr/publikacije

Prekini lanac, letak za roditelje s informacijama
o sprječavanju elektroničkog nasilja:
www.unicef.hr/publikacije

Red Button **<https://redbutton.mup.hr>**

Nacionalno istraživanje o medijskim
navikama djece i njihovih roditelja
te sigurnosti djece na internetu:
<http://hrkids.online>

